

ȚARA FĂGĂRAȘULUI SUB STĂPÎNIREA DOMNILOR MUNTENI

de VALENTINA POPA

În secolul al XIV-lea și al XV-lea Țara Făgărașului a fost sub stăpînirea domnilor munteni, care au primit-o ca feud de la regii Ungariei în schimbul recunoașterii vasalității.

Se constată pe baza documentelor, că primul domn al Țării Românești care a stăpînit Făgărașul este Vladislav Vlaicu. În noiembrie 1366 i s-a recunoscut de către regele Ungariei, Ludovic de Anjou stăpînirea asupra Amlașului; tot atunci primește de la regele ungar Severinul și Făgărașul, recunoscînd în schimbul acestor posesiuni suveranitatea ungara¹. Stăpînirea reală a lui Vladislav I asupra Țării Făgărașului este atestată și de faptul că aceasta poartă în titlul său domnesc și pe acela de „duce“ al Făgărașului. Astfel pe sigiliul privilegiului de comerț acordat brașovenilor la 20 ianuarie 1368, apare pentru prima dată în titulatura domnilor Țării Românești și titlul de „duce“ al Făgărașului², iar într-un act din noiembrie 1369, Vladislav Vlaicu se intitulează „Ladislau Dei et regis Hungariae gratia, voyvoda Transalpinus et banus de Zewerino, necnon dux de Fogaras“³.

Istoricul D. Onciul a căutat să dovedească o vechime mult mai mare a stăpînirii muntene în aceste locuri și anume încă din vremea lui Tihoimir, tatăl și antecesorul în domnie al lui Basarab I⁴.

De asemenea și alți istorici sînt de părere că feudele Amlaș și Făgăraș au fost în stăpînirea înaintașilor lui Vladislav⁵. Într-un document

¹ C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, I, București, 1935, p. 393; P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn și suzeranitatea ungurească* în „*Analele Academiei Române*“, *Memoriile Secțiunii Istorice*, III, tom XX, 1938, p. 69; D. Onciul, *Titlul lui Mircea cel Bătrîn și posesiunile lui, Amlașul și Făgărașul*, în *Convorbiri Literare* XXXVI, 1902, p. 731.

² Ibidem; E. Vîrtosu, *Note și discuții sigilografice*, în „*Studii și cercetări de numismatică*“, III, București, 1960, p. 524.

³ P. P. Panaitescu și Damaschin Mioc, *Documenta Romaniae Historica*, B, T.R., I, (1247—1500), București, 1966, p. 12.

⁴ D. Onciul, *Scrieri Istorice*, II, București, 1968, p. 97.

⁵ C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 367; D. Prodan, *Boieri și vecini în Țara Făgărașului în sec. XVI—XVII*, în „*Anuarul Institutului de istorie Cluj*“, tom. VI, 1963, p. 162,

din 10 februarie 1355 regele Ludovic de Anjou îl numește pe Nicolae Alexandru „domnul nostru transalpin”⁶. Se pare că începînd din 1355 domnul român recunoaște „suzeranitatea mai mult formală a regelui ungar care era plătită de recunoașterea situației de fapt a stăpînirii românești în Severin și poate de dăruirea sau întărirea stăpînirii miciei enclave de peste munți”⁷. Într-adevăr Nicolae Alexandru, predecesorul în domnie și tatăl lui Vladislav Vlaicu avea în posesiune niște feude ungurești⁸ fapt ce rezultă și din declarația de război pe care Ludovic de Anjou o face în 5 ianuarie 1365 lui Vladislav I în care spune că „fostul voievod transalpin (Alexandru) neaminte de feudele primite și ingrat, nu s-a sfîit să calce cu temeritate credința ca și scrisorile făcute asupra unor pacte și biruri cuvenite lui (regelui) ca domn natural”⁹. Feudele date lui Nicolae Alexandru erau negreșit în regatul ungar. Ele trebuie căutate în **Țara Vlahilor** din Transilvania unde imediat după Nicolae Alexandru, se constată ca posesiuni ale lui Vladislav I, teritoriul de lingă Amlaș delimitat din nou în 1366¹⁰ și Făgărașul din titlul lui Vladislav.

Refuzînd, ca vasul pentru părțile de peste munți, să recunoască suzeranitatea regelui ungar în Țara Românească, Nicolae Alexandru era la sfîrșitul domniei sale, iarăși în ostilitate cu ungurii și în această atmosferă Vladislav I și-a început domnia în 1364¹¹.

Se pare că la începutul domniei, Vladislav Vlaicu a cuprins în statul său și Severinul, unde între 1365-1376 nu s-a aflat nici un ban unguresc¹², motiv care l-a determinat pe Ludovic de Anjou al Ungariei să pornească război împotriva lui Vladislav I al Țării Românești¹³. Nu s-a ajuns la război ci la următoarea tranzacție: regele ungar îi recunoaște lui Vladislav I stăpînirea asupra posesiunilor transilvane, Țara Făgărașului și ținutul Amlașului cu titlul de „ducat”, împreună cu Severinul cu titlul de „banat”, iar domnul Țării Românești acceptă suzeranitatea ungară. Aceasta s-a întîmplat probabil în 1365, înainte de trecerea regelui Ludovic în Bulgaria, unde aceasta cucerește țaratul de Vidin al lui Strașimir (cumnat cu domnul Țării Românești) pe care îl transformă în „banat

nota 1; I. Minea, *Relațiunile politice dintre Țara Românească și Ungaria pe timpul lui Ludovic I*, în *Convorbiri Literare*, XLIV, decembrie 1910, nr. 10, vol. 2, p. 1128; A. Bunea, *Stăpînia Țării Oltului*, Academia Română, Discurs de recepțiune XXXIV, București, 1910, p. 14—15.

⁶ M. Holban, *Contribuții la studiul raporturilor dintre Țara Românească și Ungaria angevină*, în „*Studii*”, nr. 2, 1962, p. 335.

⁷ Idem, p. 336.

⁸ D. Onciul, *op. cit.*, p. 88.

⁹ E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. I, partea 2 (1346—1450), București, 1890, p. 92.

¹⁰ C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 367; D. Onciul, *op. cit.*, p. 89.

¹¹ A. Bunea, *op. cit.*, p. 106.

¹² *Ibidem*.

¹³ D. Onciul, *op. cit.*, p. 107; A. Bunea, *op. cit.*, p. 17.

unguresc“, în fruntea căreia a fost pus Dionisie Lackfi, voievodul Ardealului, iar Strașimir și soția sa, Clara sînt făcuți prizonieri și ținuți în captivitate 4 ani¹⁴.

Stăpinirea ungară în Bulgaria nu s-a menținut mult, deoarece populația indigenă a fostului țarat de Vidin era potrivnică stăpinirii maghiare și religiei catolice propagată de misionarii acesteia¹⁵. Profitînd de această situație Vladislav I al Țării Românești ocupă Vidinul „cu consimțămîntul cetățenilor“ spre a-l păstra pentru cumnatul său Strașimir¹⁶, fapt ce nu a convenit regelui ungar Ludovic care pentru a-și restabili autoritatea în Bulgaria subminată de domnul Țării Românești, a hotărît o expediție combinată în primăvara anului 1369 împotriva domnului român. El însuși a trecut Dunărea în Bulgaria, iar în Țara Românească a trimis pe voievodul Transilvaniei, Nicolae Lackfi. Acesta suferi o gravă înfrîngere în încheștarea cu oastea munteană condusă de pîrcălabul Dragomir. Armata regală deși la întoarcerea din Bulgaria a cucerit Severinul, Ludovic cel Mare aflînd despre înfrîngerea suferită de oastea voievodului Nicolae Lackfi, a renunțat la luptă și a încheiat o pace favorabilă domnului Țării Românești, în august 1369¹⁷. Tratatul de pace stipula următoarele: Strașimir este eliberat împreună cu soția sa, Clara și reșezat în scaunul său de la Vidin ca vasal al regelui ungar, iar Vladislav Vlaicu își păstrează feudele pe care le-a avut înainte de ostilități: banatul Severinului, ducatul Făgărașului și ținutul Amlașului, în a căror posesiune se găsește iarăși în noiembrie 1369 și în 1372¹⁸.

Se pare că în aceste împrejurări domnul Țării Românești a îngăduit „liberul exercițiu al religiei catolice în Țara Românească“¹⁹. Aceasta rezultă din hrisovul lui Vladislav Vlaicu din noiembrie 1369, prin care poruncește catolicilor din țara lui să primească cu cinste pe episcopul catolic care vine ca locțiitor al episcopului Transilvaniei²⁰.

După 1369 relațiile dintre Țara Românească și Ungaria au fost din nou încordate, avînd ca urmare pierderea Făgărașului de către domnul Țării Românești, căci în 1372, cînd acestea probabil s-au reglementat din nou, Vladislav Vlaicu se intitula „Vladislav, voievod transalpin, ban de Severin și duce al Țării Făgărașului nou dobîndite“²¹.

În 1372 Vladislav Vlaicu stăpînea efectiv Făgărașul, mențiunea stăpinirii lui fiind conținută nu numai în titlul domnesc, această stăpînire reală rezultînd și din hrisovul de danie pe care-l conferă rudei sale, Ladislau de Dopca, care s-a distins prin vitejie în oastea românească ce

¹⁴ A. Bunea, *op. cit.*, p. 17.

¹⁵ D. Onciul, *op. cit.*, p. 108

¹⁶ *Ibidem*

¹⁷ *Ibidem*, p. 109; A. Bunea, *op. cit.*, p. 119.

¹⁸ P. P. Panaitescu și Damaschin Mioc, *Documenta Romaniae Historica, B, Țara Românească, I (1247—1500)*, București, 1966, p. 12, 14.

¹⁹ A. Bunea, *op. cit.*, p. 19.

²⁰ P. P. Panaitescu și D. Mioc, *op. cit.*, p. 12.

²¹ I. Pușcariu, *Fragmente istorice*, IV, Sibiu, 1907, p. 32.

a luptat „în Bulgaria contra turcilor și contra împăratului de la Tirnova“. Prin acest act de danie Ladislau de Dopca primește de la domnul Țării Românești „tîrgul numit Șercaia, așezat în Țara Făgărașului lângă Olt cu cele ce țin de el. . . satul numit Venețe, satul Cuciulata. . . Apele Calde, satul Dopca, cu toate drepturile lor și cele ce țin de ele. . .“²².

În 1374 posesiunile lui Ladislau de Dopca, Veneția și Fîntîna (Apele Calde), care i-au fost conferite de domnul Țării Românești se află deja menționate în legătură cu Transilvania, într-un raport care lasă a se înțelege că teritoriul lor nu mai era sub stăpînirea domnului român: conventul mănăstirii de la Cluj-Mănăstur adeverește că Petru Chewgh din Veneția a vîndut lui Ladislau de Dopca o posesiune lângă Hoghiz, pe teritoriul Apelor Calde „în părțile transilvane“²³. Intervenția conventului la facerea actului de vînzare și specificarea „în părțile transilvane“ pentru această posesiune în Țara Făgărașului, o prezintă ca nemaifiind în legătură cu Țara Românească.

Într-adevăr o serie de fapte atestă încordarea relațiilor dintre Ungaria și Țara Românească la sfîrșitul domniei lui Vladislav Vlaicu : la 16 martie 1373 regele Ludovic de Anjou ordonă să se oprească la Orșova importarea sării din Țara Românească²⁴, iar la 15 mai 1373, papa Grigore al XI-lea cerea arhiepiscopului de Strigoni și episcopului Transilvaniei să interzică locuitorilor din Ungaria și Transilvania, să vîndă sau să transmită arme turcilor și vlahilor schismatici²⁵. La 6 iulie 1374 aflăm că, mai mulți boieri români „fugind de la Layko (Vladislav I) voievod din Țara Românească“, au venit la curtea regelui Ludovic și că se auzeau „multe zvonuri din partea lui Layko voievod și a turcilor, care se zice că ar fi aliați“²⁶.

Regele ordonă comitelui timișan Benedict să ia informații certe în această privință și să vină cît mai curînd spre a-l informa²⁷. Nu avem știri precise despre cele ce au urmat. Dar în două documente posterioare din 1377 și 1385 se face mențiune de un război al regelui ungar Ludovic „contra vlahilor transalpinii“ și „contra lui Layk voievod“²⁸.

Războiul se pare că a avut loc în urma măsurilor luate de rege și de papă în 1373 și în iulie 1374 cu privire la Țara Românească căci în septembrie 1374 Țara Făgărașului după cum am arătat mai sus nu mai era în legătură cu Țara Românească, iar în 1376 Severinul era iarăși în stăpînirea ungurilor, sub un ban ungurescu (Ioan Trentul)²⁹. Feudele, „de peste

²² P. P. Panaitescu și D. Mloc, *op. cit.*, p. 16.

²³ I. Pușcariu, *op. cit.*, p. 35; D. Onciul, *op. cit.*, p. 110.

²⁴ C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 395; D. Onciul, *op. cit.*, p. 110.

²⁵ C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 395; D. Onciul, *op. cit.*, p. 111.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ D. Onciul, *op. cit.*, p. 111.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, p. 112 ; A. Bunea, *op. cit.*, p. 20

munți“ au fost retrase, încetînd raportul de vasalitate. Ostilitățile au rezultat probabil din raptorul de vasalitate altfel înțeles de suzeranul cu pretenții largi, și altfel de vasalul care pentru feudele primite nu renunțase la neatîrnarea țării sale.

Lui Vladislav i-a urmat domnie fratele său, Radu I. Ca mărturie pentru titlul acestui domn nu avem decît o monetă cu inscripția „moneta Radul Voivode Transalpini“, care are pe avers după cum arată A. Bunea, „scutul dinastiei de Anjou din Ungaria cu două flori de crini“³⁰. Aceasta ar fi un indiciu care ne-ar putea face să credem că Radu I a recunoscut suzeranitatea ungară și astfel putem admite că a stăpînit Făgărașul.

Cum însă titlul său domnesc nu exprimă mai mult și pentru că de la Radu I nu ni se păstrează alte documente sau inscripții³¹, istoricul D. Onciul arată că Radu I nu a stăpînit Făgărașul și că „între 1374 și 1385 feudele ungurești ale predecesorului său nu mai erau unite cu Țara Românească“³². În acest sens pentru Amlaș aveam o dovadă documentară, actul din 1383 prin care Maria (fiica lui Ludovic) donează „posesiunea noastră regală numită Amlaș cu satele românești Săliște și Tilișca episcopului catolic Goblin al Transilvaniei“³³. Așadar, Amlașul fusese luat domnului Țării Românești. În legătură cu Făgărașul nu avem nici o indicație în afară de cea din 1374, care-l arată ca fiind în legătură cu Transilvania și nu cu Țara Românească, pînă în 1389 cînd este menționat în titlul domnesc al lui Mircea cel Bătrîn³⁴. Rezultă că Radu I nu a stăpînit Făgărașul, probabil nici fiul său Dan I care i-a urmat în scaunul Țării Românești (1383—1386). Într-adevăr Dan I are relații ostile cu ungurii. Un document posterior, din 1390, de la regele Sigismund, amintește de vremea în care „Dan voievod cu o puternică oaste a năvălit în ținuturile castrului nostru Mihald“³⁵. Motivele care l-au determinat pe Dan I să poarte acest război cu ungurii, nu le cunoaștem. Se pare că voievodul muntean a vrut să reia posesiunile care odinioară au fost ale lui Vladislav I, Amlașul și Făgărașul și banatul de Severin. Pare foarte posibil că a reușit să le ia în ultimii ani de

³⁰ A. Bunea, *op. cit.*, p. 22

³¹ D. Onciul, *op. cit.*, p. 113

³² *Ibidem*, p. 111

³³ C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 408 ; D. Onciul, *op. cit.* p. 116

³⁴ *Documenta Romaniae Historica, B. Tara Românească, vol. I, (1247—1500)*, Buc. 1966, p. 29

³⁵ C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 4191 A. Bunea, *op. cit.*, p. 23

domnie deoarece urmașul în scaunul Țării Românești poartă chiar de la început, în documentul din 1389, mențiunea stăpînirii „părților de peste munți”³⁶. În 1391 domnul muntean se intitulează astfel: „noi, Ioan Mircea, din mila lui Dumnezeu, domn și voievod a toată Țara Românească, începînd de la munți pînă la marginile părților tătărăști și domn de veci a toată Țara Făgărașului (totiusque terrae Fogaras perpetuus dominus)”³⁷, iar la 7 martie 1395 în documentul care conține tratatul încheiat la Brașov, formula titlului domnesc a lui Mircea este următoarea: „Voyvoda Transalpinus, dux de Fogaras et Banus de Zewrin”³⁸. Titlul lui Mircea cel Bătrîn exprimă, ca și sub Vladislav I, o stăpînire reală.

În Țara Făgărașului domnul muntean face donațiuni și întăriri de moșii; în 1391 dăruiește lui Stanciul egumenul și fratelui său Călin, ocina Scoreiu pe care o scutește de orice fel de dări³⁹. Cam în aceeași vreme (1390-1400) voievodul muntean întărește lui Ion și Borcea și lui Calian, „boiarinului domniei mele ca să le fie lor satul Braniște Urășei și la Vadul Șercaiei..., de moșie și de moștenire și de toate slujbele și dări și dijmile, cîte le vor afla întru tot ținutul țării... domniei mele”⁴⁰, iar din 1390-1406 ni se păstrează hrisovul de danie conferit boierului Costea pentru „ocinele Viștea de Jos, Viștea de Sus, jumătate din Arpașul de Jos, precum și țigani”, într-o confirmare a căpitanului cetății, Paul de Thomor din 1511⁴¹. În 1400 dăruiește boierilor Micul și Stoia, „locuitori din Mîndra jumătate din satul numit Mîndra și toată dijma lui din porci, din stupi, din vin, din moară și din toate cîte va fi avînd, să le fie în veci moșie și stăpînire lor, copiilor și nepoților lor”⁴².

Legăturile lui Mircea cu Ungaria au continuat să fie întreținute prin posesiunile de peste munți pînă la sfîrșitul domniei lui, în 1418. Prin titlul de „duce” al Amlașului și Făgărașului și ban al Severinului, Mircea Voievod se recunoaște vasal al regelui ungar pentru aceste posesiuni. Dar această vasalitate nu era decît nominală, fără alte obligații decît cele ale unui amic aliat și fără să atingă întrucîtva independența Țării Românești. Pe cînd Vladislav I, ca vasal pentru feudele „de peste

³⁶ *Documenta Romaniae Historica, B, T.R., I (1247—1500)* Buc., 1966, p. 29

³⁷ *Ibidem*, p. 38

³⁸ E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. I partea 2 (1348—1450), Buc., 1890, p. 359

³⁹ *Documenta Romaniae Historica, B, T.R. I, 1966*, p. 36

⁴⁰ *Idem*, p. 31

⁴¹ *Idem*, p. 32. 33

⁴² *Idem*, p. 56

munți“ se numea „Dei et regis Hungariae gratia voivoda Transalpinus et banus de Zeurinio necnon dux de Fogaras“⁴³ și îl recunoștea pe rege de „dominus naturalius“ (zuzeran) al său, Mircea nu recunoaște asemenea raport de suzeranitate nici atunci când, silit a se retrage în Transilvania de către turci, cerea ajutorul lui Sigismund⁴⁴. Tratatul încheiat atunci la Brașov, în 7 martie 1395⁴⁵, îl prezintă pe domnul român mai mult ca aliat al regelui amicul lui binevoitor. Pentru ajutorul oferit de Sigismund contra turcilor, Mircea se obligă să-l ajute de asemenea, mergînd în persoană împotriva lor cînd și regele va merge în persoană, sau trimițînd oastea, cînd și regele va trimite numai oastea: „...oricînd și de cîte ori va merge domnul rege cu toată oastea sa în mod personal împotriva turcilor, sau împotriva oricăror aliați ai lor, noi ne obligăm să mergem de asemenea cu toată oastea, poporul, cu întreaga noastră putere, să mergem de asemenea în persoană împotriva acelorora (turcilor) și dacă însuși domnul rege nu ar merge personal și ar trimite întreaga oaste atunci noi sîntem îndatorați și obligați de asemenea să trimitem oastea și întregul nostru popor militar împotriva acelorora (turcilor) ...“⁴⁶. Acest tratat al lui Mircea cu Sigismund, încheiat într-un moment critic al domniei lui, arată cum trebuie să înțelegem vasalitatea sa pentru feudele „de peste munți“.

Sub urmașii lui Mircea, titlul întreg din documente nu este constatat decît o dată. El se află într-un hrisov pentru mănăstirea Cozia dat de Mihail I în 1419⁴⁷. Acesta continuînd să întrețină relații bune cu Ungaria a păstrat părțile de peste munți, Amlașul, Făgărașul și Severinul⁴⁸, toate trei fiind menționate în titulatura domnului din hrisovul citat mai sus. Mihail I fiind ucis în cadrul unor lupte interne, este înscăunat cu ajutorul turcilor Radu Praznaglava. Acesta nu a stăpînit Severinul, el fiind anexat în 1419 de regele Sigismund de Luxemburg la Ungaria⁴⁹. Dar Am-

⁴³ *Documente privind istoria României, veac XIII—XIV—XV*, B, T. R. (1247—1500), Buc. 1953, p. 19

⁴⁴ P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn și suzeranitatea ungurească în „Analele Academiei Române“*, Mem. Sec. Ist., III, tom XX, Buc., 1938, p. 79 ; D. Onciul, *op. cit.*, p. 123

⁴⁵ E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. I, 2 (1346—1450), Buc., 1890, p. 359

⁴⁶ *Ibidem*

⁴⁷ *Documenta Romaniae Historica*, B, T.R., 1 (1247-1500), Buc., 1966, p. 291

⁴⁸ D. Onciul, *op. cit.*, p. 134

⁴⁹ D. Onciul, *op. cit.*, p. 138 ; Tratatul de istorie a României, vol. II, Buc., 1962, p. 385, 426

lașul și Făgărașul nu au fost luate atunci. În documentele lui Radu Praznaglava și ale urmașului său, Dan al II-lea găsim titlul de „herțeg al Amlașul și Făgărașul”⁵⁰, titlul domnesc atestând în vremea aceasta o stăpînire reală a acestor posesiuni⁵¹.

Dan al II-lea a recunoscut suzeranitatea ungară pentru aceste posesiuni și este ajutat de unguri împotriva lui Radu al II-lea Praznaglava susținut de turci ca pretendent la scaunul Țării Românești în 1421—1422 și în 1426—1427. Fiind înlăturat de turci în 1426, domnul muntean își caută adăpost în ducatul Făgărașului⁵². În 1427 cu ajutor de la regele ungar Sigismund, Dan al II-lea înlătură pe Radu Praznaglava și domnește cu întreruperi pînă în 1431⁵³.

Alexandru Aldea (1431—1436), alt fiu al lui Mircea cel Bătrîn și urmașul în scaun al lui Dan al II-lea, nu a stăpînit Făgărașul și Amlașul pentru că acesta ducea o politică filo-turcă, motiv pentru care regele Sigismund a dat Amlașul și Făgărașul unui alt fiu al lui Mircea și anume lui Vlad Dracul. Aceasta s-a întîmplat în 1431, cînd regele Ungariei și-a dat consimțămîntul pentru ocuparea scaunului Țării Românești de către Alexandru Aldea, însă Amlașul și Făgărașul le-a oprit pentru Vlad Dracul care se afla la curtea sa⁵⁴, astfel că aceasta stăpînește cele două posesiuni, Făgărașul și Amlașul începînd din 1431. Din acest an ni se păstrează un document dat călugărilor franciscani, prin care Vlad Dracul, care nu era încă domn al Țării Românești se intitula astfel: „Iohanes Vlad Dei Gratia Valachiae Transalpinæ Dominus, et terrarum de Om-lasch et de Fogaras Dux”⁵⁵. Stăpînirea asupra „părților de peste munți” este constatată în afară de titlu și prin cîteva donații pe care le face în ducatul Făgărașului în 1437 și 1441: la 20 ianuarie 1437 dăruiește slugii sale „Roman, nepotul boierului Stanciul... două sate, anume Voivodeni și Sășciori, . . . și Simbăta de Sus, partea lui Baicul și a lui Vlad, muntele cu numele Moșul și apa Făgărașului”⁵⁶. În același an Vlad Dracul întărește slugilor sale „Stan sin Tatul și Ursul și Radul Stan... satul

⁵⁰ *Documenta Romaniae Historica*, B, Ț. R., I (1247—1500), Buc., 1966, p. 97, 103, 116, 127 129

⁵¹ D. Onciul, *Scrieri istorice*, vol. II, Buc., 1968, p. 138

⁵² Gh. Șincai, *Hronica Românilor*, tom. I, Buc., 1967, p. 582; A. Bunea, *op. cit.*, p. 25

⁵³ M. Constantinescu, C. Daicoviciu, St. Pascu, *Istoria României*, Compendiu, Buc., 1969, p. 621

⁵⁴ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, 1905, p. 35

⁵⁵ E. Hurmuzaki *op. cit.*, p. 749; A. Bunea, *op. cit.*, p. 27

⁵⁶ *Documenta Romaniae Historica*, B, Ț.R., I Buc., 1966, p. 143

Mărgineni... cu ocină, cu moară, cu pământ de arătură, de cosit, cu pădure, cu munți⁵⁷ iar din 1441 ne-a rămas un document care cuprinde întărirea imunităților nobiliare unui boier Teodor și celor doi frați ai lui din țara Făgărașului⁵⁸. Tot în 1441 domnul Țării Românești dăruiește „cartea domniei mele... jupînului Stanciul Moenescul cu 5 feciori ai lui... jumătate din Voila... și le-am dat loc de moară în Olt, în Voila și... apă de două roate și i-am slobozit să poată duce apă din rîu la moară... și să fie slobozi în apa lor a pescui și mai face și alte mori și virtuope și dirste...”⁵⁹. Între 1442 și începutul anului 1443 Vlad Dracul fiind învinuit de turci că acționează împotriva lor în înțelegere cu transilvănenii, este întemnițat la Constantinopol⁶⁰. În locul său este înscăunat ca domn al Țării Românești cu ajutorul lui Iancu de Hunedoara, Basarab al II-lea⁶¹. Acesta a stăpinit Făgărașul ducînd o politică filo ungară și antiturcească, mențiunea stăpînirii acestei posesiuni fiind exprimată real și de titlul său domnesc: „Io Basarab voievod și domn... domnitoriu și stăpînitoriu a toată Țara Românească, încă și despre laturile plaiurilor, Amlaș, Făgăraș, herțeg”⁶². În 1443 Vlad Dracul este scos din temnița turcească și reușește să reocupe tronul, ajungînd din nou în stăpînirea posesiunilor de peste munți, Amlașul și Făgărașul pe care le va deține pînă la sfîrșitul domniei sale în 1446⁶².

Lui Vlad Dracul îi urmează în scaunul Țării Românești, Vladislav al II-lea (1446—1456) care stăpînește și posesiunile Făgăraș și Amlaș⁶⁴, stăpînire atestată atît de titlul său domnesc cît și de donațiile pe care le face unor boieri în ducatul Făgărașului. În 1453 emite un hrisov de danie pentru boierii săi „Stanciul Dijanul și copii lui și nepoții lui” căroră le întărește „a treia parte din Dijani și Trifești, jumătate din Arpanea și a treia parte din Huhurezi... a patra parte din Sășciori și jumătate din Sebeș”⁶⁵, toate sate în Țara Făgărașului, iar în 1452 întărește lui Stanciul Mailat și fiilor lui, Oprea și Dragomir a treia parte din satul Dijani și munții Prisaca, Izvorul și Zîrna⁶⁶.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 144

⁵⁸ *Ibidem*, p. 160

⁵⁹ *Ibidem*

⁶⁰ *Tratatul de istorie a României, II*, Buc., 1962, p. 429

⁶¹ *Ibidem*

⁶² *Documenta Romaniae Historica, B.T.R.*, I, 1966, p. 167

⁶³ *Idem*, p. 174 ; D. Onciul, *op. cit.*, p. 138

⁶⁴ *Documenta Romaniae Historica, B.T.R.*, I, 1966, p. 194, 512

⁶⁵ *Ibidem*, p. 194

⁶⁶ *Ibidem*, p. 512.

În Făgăraș, domnul Țării Românești avea probabil, un corp de oaste, căci într-un document din 1452 este menționat un anume Chernic Valahul din Țara Făgărașului care a furat „o mie de vite... de la oastea noastră” și a trecut cu alți tovarăși ai săi la Codlea. Vladislav al II-lea al Țării Românești le cere brașovenilor să-l prindă pe acest Chernic și pe oamenii săi, să le ia vitele și să le restituie oastei românești din Făgăraș⁶⁷.

Spre sfârșitul domniei, Vladislav al II-lea nu era în relații bune cu ungurii, căci într-un document din 1452, se plinge brașovenilor că Iancu de Hunedoara pe atunci guvernator al Ungariei vroia să-i ia „ocina (lui) adevărată și țărișoara (lui) Făgărașul și Amlașul”⁶⁸. Probabil acesta a fost motivul pentru care domnul român trece în Ardeal în această vreme și pradă moșiile lui Iancu de Hunedoara, arzînd și unele sate săsești⁶⁹. Regele Ladislav al Ungariei a intervenit pentru împăcarea lui Iancu de Hunedoara cu Vladislav al II-lea și pentru apărarea averilor celui dintîi, de noi încercări de pustiire⁷⁰.

Se pare că Făgărașul a fost totuși luat de Iancu de Hunedoara de la domnul Țării Românești, căci o scrisoare din 1456 adresată brașovenilor, îl arată în stăpînirea acestuia: „nu ne abținem de a vă da de știre că necredincioșii români au cuprins cetatea noastră Făgăraș și au comis în cetatea noastră mai multe fapte provocatoare”⁷¹.

La începutul domniei lui Vlad Țepeș, urmaș al lui Vladislav al II-lea în scaunul Țării Românești, Făgărașul îl găsim menționat în documente în stăpînirea sa. Astfel la 6 septembrie 1456 domnul muntean recunoaște la Tîrgoviște suzeranitatea ungară iar regele Ungariei îi recunoaște posesiunea Făgărașului precum și titlul „dominus terrarum de Fogaras et Omlas”⁷².

Vlad Țepeș se amestecă în luptele pentru tronul Ungariei după dispariția lui Iancu de Hunedoara, fiind atras de partea lui Ulric Cilli — căpitan general al Ungariei și adversar al fiilor lui Iancu de Hunedoara, Ladislav și Matei și cade în dizgrația acestora din urmă.⁷³ La 9 noiembrie

⁶⁷ E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*? vol. XV, 1 (1358—1600), Buc., 1911, p. 38

⁶⁸ I. Bogdan, *Documente și reiese privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Ungaria, în sec. XV și XVI*, Buc., 1902, p. 60

⁶⁹ A. Bunea, *op. cit.*, p. 30

⁷⁰ E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. II, partea 2 (1451—1510), Buc., 1891, p. 70

⁷¹ E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, XV, 1 (1358—1600), Buc., 1911, p. 43

⁷² *Idem*, p. 45

⁷³ A. Bunea, *op. cit.*, p. 31

1456 Ulric Cilli este ucis la Belgard de către Ladislau Huniadi, general al Ungariei⁷⁴. Acesta îl susține pe Dan al III-lea, pretendent la scaunul Țării Românești, care era refugiat în Ardeal, împotriva lui Vlad Țepeș. În luptă cu Vlad Țepeș, Dan al III-lea a fost prins și ucis în aprilie 1460, iar în anul următor Vlad Țepeș a trecut peste munți, pustiind Almașul și Făgărașul⁷⁵. Posesiunile transilvane se vede că erau deja în stăpînirea ungarilor. Confiscarea lor, urmată după moartea lui Dan al III-lea, pare a fi determinat năvălirea lui Vlad Țepeș în Amlaș și Făgăraș.

După detronarea lui Vlad Țepeș și înlocuirea lui prin Radu cel Frumos, ca vasal turcesc în noiembrie 1462⁷⁶, Matei Corvin dispune de cele două ținuturi, Amlaș și Făgăraș, ca de niște posesiuni revenite la coroană. La 3 decembrie 1462 el face o donație în Țara Făgărașului și anume conferă lui Gh. Biro satul Șercaia și Noul Românesc⁷⁷ iar în 1464 dăruiește „districtul Făgărașului cu orașul Făgăraș și cu posesiunile Cuculata, Veneția de Jos și de Sus și Părău lui Ion Gereb de Vingard și urmașilor lui”⁷⁸.

În 1467 regele Matei Corvin dispune ca „provinciile Făgăraș și Amlaș” să fie ținute totdeauna la dispoziția regelui spre a putea fi date în caz oportun, voievozilor transalpini⁷⁹. Cu toate acestea în 1469 din dispoziția aceluiași rege ambele ținuturi au fost date scaunelor săsești; Dominic Bethlen, vicevoievodul Transilvaniei comunică Universității Săsești că va trimite pe „castelanul său din Cetatea de Baltă ca să asiste în numele dînsului la introducerea Universității Săsești în posesiunea Făgărașului și Amlașului”⁸⁰.

Ioan Gereb de Vingard protestează în 1469 împotriva acestei hotărîri regale și-i cere regelui Matei Corvin să-i întărească districtul Făgărașului pe care i-l conferise mai înainte⁸¹.

Ținutul Făgărașului rămîne însă în stăpînirea sașilor, căci în 1472 Matei Corvin le întărește donațiunea: „...luînd în considerare și pagubele pe care le-au suferit ei din partea mai multor români, vroid să le arăt bu-

⁷⁴ *Ibidem*

⁷⁵ D. Onciul, *op. cit.*, p. 140

⁷⁶ M. Constantinescu, C. Daicoviciu, St. Pascu, *op. cit.*, p. 622

⁷⁷ D. Onciul, *op. cit.*, p. 141 ; A. Bunea, *op. cit.* p. 33

⁷⁸ I. Pușcariu, *Fragmente istorice*, IV, Sibiu, 1907, p. 67

⁷⁹ *Idem*, p. 65 : „... s-a stabilit . . . ca noi sau regii care ne vor fi urmași, nu vom putea . . . să înstrăinăm . . . provinciile Făgăraș, Amlaș, și Rodna cu apartenențele lor ci, numitele districte se vor ține . . . întotdeauna vizibil și disponibil în mîinile regale, că oricînd va fi necesar descălecarea unui voived muntean sau moldovean, aceasta să fie posibilă pentru a putea asigura frica sau redobîndirea acelor părți”.

⁸⁰ *Idem*, p. 66

⁸¹ *Idem*, p. 67

năvoința noastră... de rege, să li se fie îngăduit ~~ca~~ districtul numit Făgăraș și posesiunea numită Amlaș să treacă sub stăpînirea pașnică a acestora, cetățeni și oaspeți sași, prin a noastră veche donațiune și prin confirmarea faptelor mai sus amintite⁸². Rezultă din acest document că românii din Țara Făgărașului nu vedeau cu ochi buni stăpînirea sașilor; pagubele amintite în documentul menționat mai sus au fost înfățișate „din partea acestor cetățeni (sași) care fuseseră atacați de tilharii români... și au răspîndit groază...“⁸³.

Se pare că stăpînirea Universității Săsești asupra Țării Făgărașului nu a durat mult, deoarece în 1473 aflăm că Radu cel Frumos (1462—1475), care se întitula la acea dată „domn a toată țara Ungrovlahiei și a părților de peste munți, Amlașului și Făgărașului herzeg“, face o donație în Țara Făgărașului și anume întărește „jupanului Stoica Naneș și vărului lui, Tatomir și nepotului... Manea, ca să le fie lor satele anume : jumătate din Bitlani și Riușorul tot și Copăcelul tot și la Voila jumătate și Ucea toată, Porumbacul de Jos jumătate... și în Sășciori și muntele să le fie ocină și de ohabă“⁸⁴.

O serie de studii care se referă la pierderea feudelor ardelene, Amlașul și Făgărașul, de către domnii Țării Românești, au admis că ele au fost pierdute definitiv pentru Țara Românească în vremea lui Vlad Țepeș⁸⁵. Este adevărat că la sfîrșitul domniei lui Vlad Țepeș, feudele au fost reluate de rege și au fost date lui Ioan Gereb de Vingard și apoi Universității Săsești așa cum am arătat mai sus, dar ele au ajuns din nou în posesia domnilor Țării Românești, așa cum rezultă din documentul din 1473.

La 25 februarie 1476 Laiotă Basarab, domnul Țării Românești scrie „înțelepților și prevăzătorilor bărbați, primarului, juzilor, juraților și senatorilor orașului Sibiu“ cu care era prieten, plîngîndu-se „de supărările ce le fac sibienii oamenilor săi din Făgăraș“, arătînd că „acestea nu vor duce la sfîrșit bun“⁸⁶ iar la 8 mai 1476, același voievod întărește unor boieri ai săi din Țara Făgărașului, Șerban și Aldea, jumătate din satul Șinca, părți din alte sate, munți și țigani⁸⁷. Ultimul act cunoscut, ca dat de Laiotă Ba-

⁸² *Idem*, p. 69

⁸³ *Ibidem*.

⁸⁴ *Documenta Romaniae Historica, B.T.R.*, I. Buc., 1966, p. 239

⁸⁵ D. Onciul, *Titlul lui Mircea cel Bătrîn și posesiunile lui, Amlașul și Făgărașul*, în „*Convorbiri Literare*, XXXVI, 1902, p. 229 ; A. Bunea, *op. cit.*, p. 32 ; C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 112

⁸⁶ E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, XV, 1 (1358—1600), Buc., 1911, p. 87

⁸⁷ P. P. Panaitescu și D. Mioc, *op. cit.*, p. 255

sarab în legătură cu Făgărașul este din 1477⁸⁸. După această dată se pare că posesiunea Făgărașului este retrasă domnului Țării Românești, căci în 1478 Basarab Țepeluș (1477—1481) le scrie brașovenilor, din Tîrgoviște: „... vă rugăm... pe domnia voastră cum veți auzi de sosirea ambasadorilor majestății regale să-i rugați cu demnitate pe dinșii să binevoiască a ne atribui nouă... Amlașul și Făgărașul”⁸⁹.

Făgărașul a fost conferit de regele ungar boierului Udriște⁹⁰ în posesia căruia a fost pînă la 1483, căci cu data de 9 februarie 1483 tezaurul regal încunoștiințează pe sibieni că regele le-a conferit districtul Făgărașului⁹¹, iar la 16 noiembrie 1483 Matei Corvin însuși se adresează făgărășenilor, punîndu-i în cunoștința acestei conferiri: „în mod sigur am fost informat că vestitul Udriște care a deținut din voința noastră cel district de cîtăva vreme a decedat în aceste zile. De aceea noi am dat... acel district credincioșilor noștri saxoni din cele șapte scaune saxone”⁹².

După unii autori, Făgărașul, conferit Universității Săsești în 1483, ar fi stat sub stăpînire a acesteia pînă în 1503⁹³. Totuși la 25 septembrie 1498 Radu cel Mare (1495—1508) face o donație în Țara Făgărașului și anume întărește lui Manea stratornic și fratelui său Stan, ocina Perșani, pentru că „le este veche și dreaptă ocină”⁹⁴.

Credem că Radu cel Mare a stăpînit ducatul Făgăraș actul din 1498 menționat mai sus fiind ultimul act de danie cunoscut, ca dat de domnii Țării Românești. După această dată probabil că domnii munteni nu au recăpătat Făgărașul, căci în 1503 aflăm că Radu, voievodul Țării Românești cere de la regele Ungariei, Vladislav, prin mijlocirea regelui Poloniei ca să-i restituie ducatul Amlașului și Făgărașului⁹⁵ și tot în același an, la 27 septembrie, se menționează într-un document dat de regele Vladislav, că districtul Făgăraș a fost dat înainte magnificului Petre Gereb, palatinul regal al Ungariei „și că acesta l-a dăruit fiind încă în viață episcopului Sigismund de Pécs în posesia căruia se afla în 1503, de la care regele Vladislav îl transferă și îl restituie... sub titlul unei donațiuni noi... amintitului oraș Sibiu și celor șapte scaune”⁹⁶.

⁸⁸ E. Hurmuzaki, *op. cit.*, p. 96

⁸⁹ *Ibidem*, p. 99

⁹⁰ D. Prodan, *op. cit.*, p. 163 ; A. Bunea, *op. cit.*, p. 23

⁹¹ D. Prodan, *op. cit.*, p. 163

⁹² E. Hurmuzaki, *op. cit.*, p. 122

⁹³ A. Bunea, *op. cit.*, p. 34

⁹⁴ P. P. Panaitescu și D. Mioc, *op. cit.*, p. 468

⁹⁵ I. Pușcariu, *op. cit.*, p. 72—74

⁹⁶ E. Hurmuzaki, *op. cit.*, p. 161, 162

Ducatul Făgăraș deși pierdut definitiv în 1498 pentru domnii Țării Românești, după cum atestă actele ulterioare mai sus menționate, continuă să figureze și după aceasta încă mult timp în titlul domnilor Țării Românești în secolul al XVI-lea și chiar în secolul al XVII-lea⁹⁷, reamintind un drept și o stăpînire.

Domnii Țării Românești, socotindu-se stăpînii de drept ai acestui ținut făgărășan, ridică mereu pretenții asupra lui și după aceea. În 1503 Radu cel Mare cerea de la regele ungar, prin intermediul regelui polon, Făgărașul și Amlașul ca pe niște bunuri ale sale strămoșești și părintești⁹⁸, el însuși intitulându-se la sfîrșitul scrisorii „Radu Dei Gracia dux de Amlaș et Fogaras... que transalpinensis“⁹⁹.

Deși a încetat de a mai fi în posesia domnilor munteni, Țara Făgărașului a rămas și după suprapunerea puterii regale ungare, ceea ce a fost totdeauna, o „țară“ românească, cu instituții românești, cu o „lege românească“, care își păstrează mai departe chiar elementele de bază ale societății românești din Țara Românească.

DAS FOGARASCHER LAND UNTER DER HERRSCHAFT DER FÜRSTEN DER WALACHEI

(Zusammenfassung)

Das Fogarascher Land liegt nördlich der Südkarpaten, wird im Westen und Norden vom Alt begrenzt und gegen Osten durch die Ausläufer des Vacaria-Gebirges vom Burzenland abgetrennt, während der Kamm der Südkarpaten die Südgrenze dieses Gebietes bildet.

Die Verfasserin untersucht, die politische Geschichte des Fogarscher Landes im 14. und 15. Jahrhundert, als dieses siebenbürgische Gebiet, das von jeher von einer starken rumänischen Bevölkerung bevohnt wurde, begünstigt durch die historischen Zeitumstände im 14. Jahrhundert, unter die Herrschaft der Walachei gelangte. Dieser Landstrich wurde in der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts von den Ungarn erobert, und in späterer Zeit verlichen die ungarischen Könige das Fogarascher Land den Fürsten der Walachei als Herzogtum, mit der Bedingung, dafür die ungarische Oberhoheit anzuerkennen. Abel die Lehenstreue konnte nicht

⁹⁷ D. Prodan, *op. cit.*, p. 164

⁹⁸ I. Pușcariu, *op. cit.*, p. 72

⁹⁹ *Ibidem*, p. 74

stets erworben oder bewahrt werden, da, was das Lehnungsverhältnis anbelangt, verschiedene Anschauungen bestanden. Der Souzerän erhob grosse Ansprüche, während die Fürsten der Walachei nicht bereit waren, für die ihnen verliehenen Lehensgüter auf die Unabhängigkeit ihres Landes zu verzichten. So ist es zu verstehen, dass die ungarischen Könige das Fogarscher Land zeitweilig den Fürsten der Walachei entzogen und andere Vasallen damit belehnten.

Trotzdem hat dieses Gebiet lange Zeit einen integrierenden Bestandteil der Walachei gebildet. Länger erhielt sich die Bezeichnung „Herzog von Fogarasch“ im Titel der Fürsten der Walachei, da diese das Fogarascher Land als rechtmässiges Erbe betrachteten und es auch nach dem Verlust immer wieder beanspruchten.

In der Zeit der Herrschaft der Fürsten der Walachei über das Fogarascher Land machten sie hier Schenkungen wie in ihrem eigenen Land.

Auch nach dem Ende der Herrschaft der Fürsten der Walachei und der endgültigen Besitzergreifung der ungarischen Königsmacht, blieb das Fogarascher Land, was es immer gewesen war, nämlich ein rumänisches „Land“ (țară), mit rumänischen Verwaltungseinrichtungen und mit rumänischem Recht, wobei die gleichen gesellschaftlichen Verhältnisse wie in der Walachei bestanden.

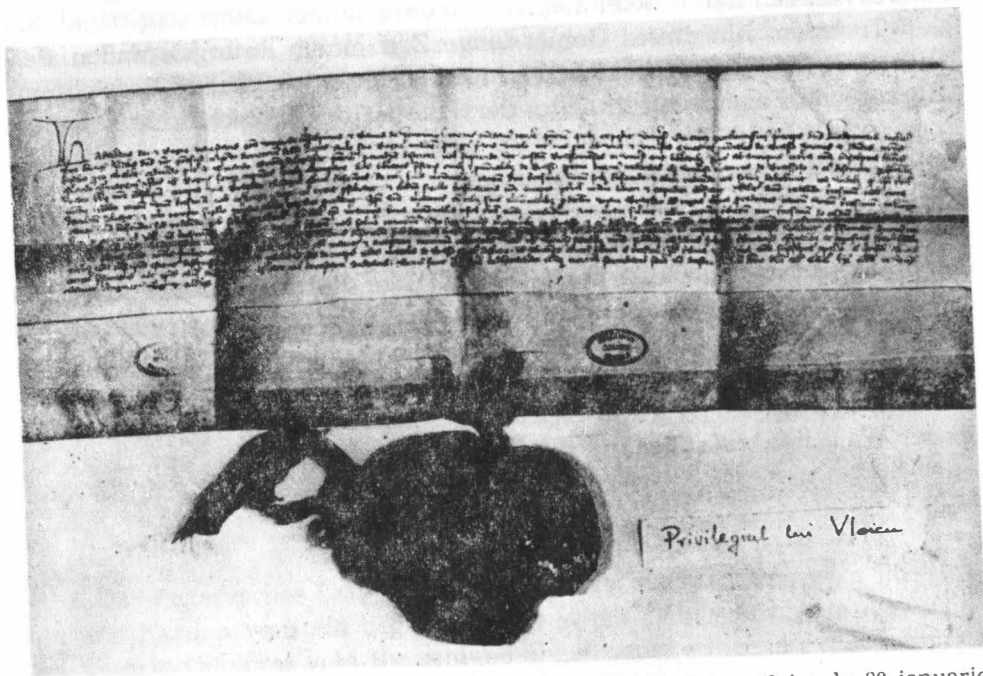

Fig. 1. Privilegiul de comerț acordat brașovenilor de Vladislav Vlaicu la 20 ianuarie
<http://cimec.ro> - <http://istoriebv.ro>

Fig. 2 Sigiliul reconstituit al lui Vladislav Vlaicu (După 1. Virtosu, *Note și discuții sigilografice*, în *Studii și cercetări de numismatică* III, Buc., 1960, p. 524).

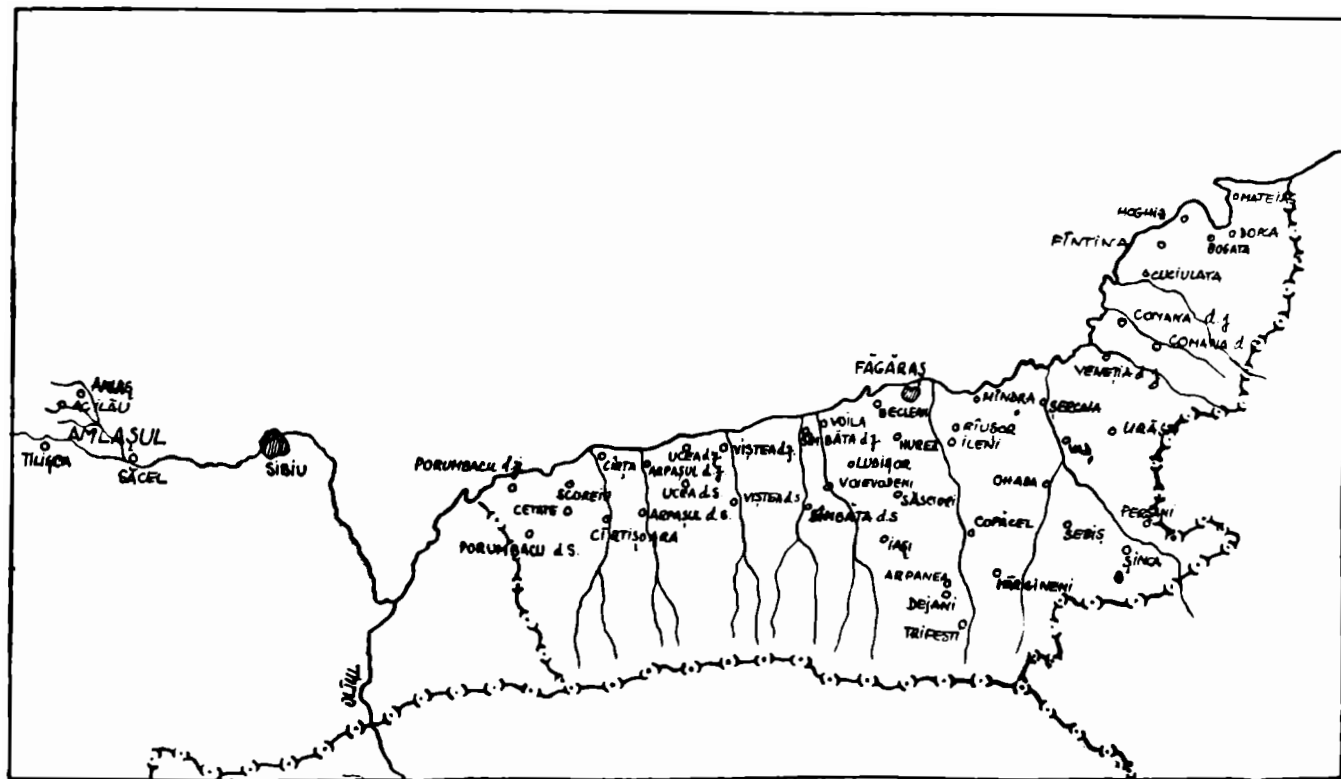

Fig. 3. Harta Țării Făgărașului cu localitățile menționate în documente sec. XIV-XV.